

Radojka Vukčević, *Razgovorom kroz Ameriku*. Novi Sad: Akademska knjiga, 2019, str. 219.

Prikazala **JELENA KOJČIĆ**¹
Slobomir P Univerzitet
Filološki fakultet, Odsek za anglistiku
Bijeljina, Republika Srpska

Razgovorom kroz Ameriku autorke Radojke Vukčević, profesorke američke književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu, predstavlja zbirku od dvadeset intervjua objavljenih 2019. godine od strane Akademske knjige Novi Sad. Iako su svi intervjui ranije objavljeni u različitim časopisima poput *Zbornika Matice srpske za književnost i jezik*, časopisa *Belgrade BELLS*, *Prosvjetnog rada*, *Polisa* i drugih, u ovoj knjizi su uglavnom zadržali oblik u kom su i prvi put publikovani. Svih dvadeset intervjua je vođeno sa uglednim profesorima, piscima, lingvistima, kritičarima književnosti i kulture i predstavljaju svedočanstvo o različitim istorijskim i kulturnim događajima. Autorka na prvim stranicama objašnjava da intervjui nisu zamišljeni kao deo nekog velikog projekta, već su se dešavali spontano, zahvaljujući okolnostima, a svi su okupljeni u želji da oslikaju „tračak savremenih kulturoloških i književnih tendencija sa obje strane Atlantika“ (Vukčević 2019: 12). Prvi razgovor je vođen 1986, a poslednji 2016. Kao takvi, otkrivaju različite poglede na istorijske trenutke u kojima se dešavaju, u vreme velikih globalnih i lokalnih kriza. Svaki intervju je dragocen zbog teme kojom se bavi, ali i zbog kratke uvodne biografske i atmosfere napomene, što ima jednu posebnu draž za samog čitaoca. Intervjui počinju uvodnim poglavljem pod naslovom „Susreti na američkom kontinentu“ u kom autorka otkriva specifičnosti intervjua kao žanra u kom je želela da predstavi svoje sagovornike u širem društvenom i umetničkom kontekstu. Svi autori su okupljeni oko reči Amerika, hronološki po ugledu na autorkin susret sa Amerikom, pa se tako čitalac susreće sa intervjuiima koji čine *Američke susrete (1986)*, *Američke susrete (1992)*, *Američke susrete (1998)*, *Američke susrete (2002)*, *Američke susrete (2009)* i *Američke susrete (2014)*.

Američki susreti (1986) obuhvataju jedan intervju, ujedno i prvi susret 1986. sa Klintonom Bruksom, jednim od najistaknutijih poznavalaca Foknerovog dela. Intervju pod naslovom „Književnost je mudrost“ otkriva kako je profesor Bruks izabrao književnu kritiku kao životno opredeljenje i ulogu koju je poezija odigrala u tome. Profesor ističe da je svako delo potrebno staviti u istorijski kontekst i navodi da je potrebno da književnost govori sopstvenim jezikom. Posebna emotivna draž ovog intervjua se sastoji u samom zaključku autorke. Opisujući ga kao izuzetan doživljaj, topli i ljudski razgovor, otkriva sopstvenu osećajnost i ljubav prema književnosti koju je svih ovih godina uspevala da i sama prenese na svoje studente.

Američki susreti (1992) su tematski veoma bogati jer otvaraju velike teme koje se tiču cenzure, sociolingvistike, socijalizma, Foknerovog stvaralaštva, mitologije i folkloru. Prvi intervju, „Koncentričnost krugova engleskog jezika“, nastaje za vreme

1 Kontakt podaci (E-mail): jelena_abula@yahoo.com

simpozijuma *World Englishes*, kome je profesorka Vukčević prisustvovala. Braj Kačru, ugledan i poštovan naučnik, naročito u oblasti sociolingvistike i višejezičnosti smatra da je pogrešno približavanje indijskog engleskog i drugih neizvornih varijanti standardu, tj. engleskom jeziku izvornog govornika. Kačru se dotiče termina „svetski engleski jezici“, a posebno je zanimljiv i naziv intervjua, koncepcija o koncentričnosti krugova engleskog jezika koja se odnosi na upotrebe engleskog u svetu. U intervjuu „Opasnosti omnicensure“, profesorka Vukčević razgovara sa Marijanom Teks Čoldin, autorkom studija koje se prvenstveno bave pristupom knjizi. Čoldinova je istraživala i cenzuru, naročito u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza. U razgovoru otkriva da je potrebno ponovo definisati termin cenzure, te predlaže termin omnicensura. Smatra da bi ovaj termin bio prikladan jer bi skrenuo pažnju na sveprisutnost cenzure i njene posledice. „Jugoslavija: više od uspomene“ je intervjuu u kom se Dijana P. Konker osvrće na pojmove socijalizma, nacionalizma, te procesa koji su se u to vreme dešavali u Istočnoj Evropi, uz poseban osvrt na situaciju u tadašnjoj Jugoslaviji. U intervjuu sa Tomasom Mekhejnijem u fokusu se nalazi Foknerovo stvaralaštvo. Mekhejni iznosi tvrdnju koja postaje i naslov intervjua, „Fokner je za Ameriku ono što je Šekspir za Englesku“. Foknerovo delo podseća na važnost mitologije i folklorne prošlosti. Kako ističe, Foknerovu mitologiju čini „istorijsko, simboličko, američko iskustvo“ (Vukčević 2019: 51). Intervju „Svi smo mi pripovjedači“ se nadovezuje na teme prethodnog intervjua. Razgovara se o mitologiji, folkloru i personalnoj naraciji, te njihovoj važnosti u ljudskom iskustvu. Ovakve tradicije su prema rečima profesora Danijelona „divan materijal za istraživanje jer nam omogućavaju da akademske teorije koje izučavamo suprotstavimo realnom svetu“ (Vukčević 2019: 61). Ističe da smo svi pripovedači u svakom trenutku i da je upravo to iskustvo u formi priče katarza u haotičnom ljudskom iskustvu. Posebno zanimljiv intervjuu „Putevi slavistike“ je vođen sa profesorom Morisom Fridbergom čija su istraživanja obuhvatala rusku i sovjetsku književnost. Naročito se ističe tema cenzure zbog koje nije mogao da dobije vizu za Sovjetski Savez punih 35 godina. „Grčka, Rim i Vizantija čine cio moj svijet“ je intervjuu u kom profesorka Vukčević razgovara sa profesorom Miroslavom Markovićem čija je uža specijalnost bila epigrafija, čitanje starih grčkih i latinskih natpisa, paleografija i papirologija. Ovaj razgovor je vođen nekoliko godina pre smrti profesora Markovića i predstavlja ponovni susret sa rodnim tlom.

Američki susreti (1998) nastaju nakon što su u Crnoj Gori objavljene 1997. godine dve važne knjige, antropološka studija *Tuđa večera*, autorke Zorke Milić i roman Starlinga Lorenza, *Montenegro*. Osim što su intervjui okupljeni oko reči Amerika, moglo bi se reći da intervjue u ovoj grupi povezuje i Crna Gora jer se među njima nalazi i intervjuu sa profesorom francuske književnosti Aleksandrom Jovičevićem, koji je poreklom iz Crne Gore, kao i intervjuu sa Radmilom Gorup koja je rukovodila Njegoševom fondacijom u kojoj su bili okupljeni stvaraoci iz celog sveta. U razgovoru sa Zorkom Milić, „Tragovima usmenih istorija“, posebna pažnja posvećena je njenom delu *Tuđa večera*. Ovo delo je naišlo na odličnu recepciju u Americi jer su se usmene istorije nepismenih žena crnogorskih plemena činile posebno zanimljivim. U intervjuu se daje poseban osvrt na raznolikost književne scene, naročito u svetlu pola i rase, a takođe se razgovara i o uticaju tehnologije na književnost. O epistolarnom romanu i Volteru profesorka Vukčević razgovara sa Aleksandrom Aleksom Jovičevićem, redovnim profesorom francuskog jezika na Univezitetu u Nju Džersiju. Profesor Jovičević iznosi razloge za sopstveno

interesovanje za Voltera i njegovo sveukupno stvaralaštvo, navodeći da su njegov jasan stil, satira i intelekt svezremenski. Naredni intervju, „Istorijsko i domaštano“, profesorka Vukčević vodi sa Starlingom Lorensom, glavnim urednikom izdavačke kuće Norton. Lorens je imao nameru da napiše knjigu o životu Mihajla Pupina, ali je u procesu istraživanja materijala otkrio istoriju Crne Gore, pa je tako i napisao knjigu o Crnoj Gori, čiji je glavni lik, kako sam navodi, negde između Tesle i Pupina. U intervjuu „Ograničenost izbora“, autorka razgovara sa Radmilom Gorup, profesorkom emeritom, koja je zajedno sa Nadom Obradović, objavila antologiju savremene srpske priče *The Prince of Fire*, a čija je glavna svrha bila da predstavi presek savremene srpske proze.

Američki susreti (2002) nastaju kada je profesorka Vukčević, zahvaljujući Fulbrajtovoj stipendiji, na Harvardu razgovarala o tada najpopularnijim tendencijama u književnosti. Naslov intervju „Priroda u književnosti“ otkriva razmišljanja Lorensa Bjuela, stručnjaka za predratnu američku književnost i pionira ekokritike. Bjuel komentariše odnos američke i engleske književnosti na Harvardu, interesovanje studenata za kulturološke studije i studije rase, te tendencije u savremenoj književnosti. Posebno zanimljiv intervju „Kolonijalna i postkolonijalna teorija“ otkriva kako profesor Homi Baba razmišlja o terminima „postkolonijalno“, „postkolonijalni diskurs“, „treći svet“, „hibridnost“, te prodoru postkolonijalnog romana uopšte, koji daje globalnu perspektivu jer nastaje kao proizvod kreativnosti kolonizovanog naroda. Stiven Grinblat, jedan od glavnih teoretičara i praktičara novog istorizma, u intervjuu „Putevi novog istorizma“, komentariše poreklo ovog termina koji je skovao 1982. godine. Novi istorizam pomera i ocrta granice između književnog i neknjiževnog i otvara polje pregovaranja u teoriji. Kao primer se posebno ističe Šekspirovo stvaralaštvo, a koje je i jedan od predmeta Grinblatovog interesovanja. U poslednjem intervjuu „Pluralistička pozicija“, Nina Bejm, urednica *Nortonove antologije književnosti*, osvrće se na američku književnost u periodu između 1790. i 1940, ulogu ženskog pisma u istoriji američke književnosti i ulogu umetnika, koji se, uprkos sopstvenoj stvaralačkoj zamisli, uvek može posmatrati kao proizvod kulture.

Američki susreti (2009) nastaju nakon gotovo tri decenije od prvog susreta sa Klintonom Bruksom. Tekst „Tajne drugosti“ predstavlja razgovor sa Frejzerom Saderlendom, koji se, kako navodi profesorka Vukčević, može smatrati jednim kanadskim pesnikom koji je takođe i leksikograf, a koji se, između ostalog, bavi temom drugosti. Posebno je zanimljiv njegov stav o Srbiji i kompleksnosti istorije Balkana. Naročito dragocen je intervju sa Lindom Hačen, jednom od najistaknutijih teoretičarki i kritičarki postmodernog doba koja je uticala na utemeljenje postmodernizma kao pravca. Hačenova u intervjuu „Promišljanje književne istorije“ razgovara na temu preklapanja različitih oblika postmodernog diskursa, svog interdisciplinarnog rada sa Majklom Hačenom i ideji „novog promišljanja“ koja se javila iz shvatanja da je istorija književnosti uslovljena nacionalnim jezikom ili nacijom.

Američki susreti (2014) su poslednja grupa intervju u kojima autorka razmatra temu pomeranja granica u tumačenju istorije književnosti. Lorens Bjuel, profesor emeritus, u intervjuu „San o velikom američkom romanu“, otkriva svoja razmišljanja o fikciji, poziciji američke književnosti u svetu, žanrovima u anglofonoj književnosti i velikom američkom romanu. Profesor Kristofer Bigzbi, zahvaljujući svom bogatom radijskom i televizijskom iskustvu, u intervjuu „Putevi američke drame“ govori o

američkoj drami i popularizaciji književnosti putem medija, uz poseban osvrt na britanske medije i kulturu.

„Pogled unazad“ je završno poglavlje ove knjige u kom autorka daje još jednom lični pečat svakom pojedinačnom intervjuu. Bolna sećanja na istorijske (ne)prilike koje su zadesile Jugoslaviju su i izrodila želju profesorke Vukčević da promeni viđenje naroda naših prostora. U senci istorije ostaje saradnja sa profesorom Bjuelom koji je želeo da kroz saradnju sa profesorom Vukčević proveri da li je tačan negativan stereotip o njenom narodu, a takođe je u istoj senci i saradnja sa profesorom Grinblatom, utemeljivačem novoistorijskog pristupa književnosti, koji je smatrao da nije lako razgovarati sa nekim ko dolazi sa Balkana zbog različitih pogleda na naciju, državu i identitet. Ipak, svi intervjui otkrivaju različite pozicije koje autorka zauzima, „od uloge nepristrasnog svjedoka, pažljive publike, ili kritičkog autoriteta, do uloge nenametljivog tihog glasa“ (Vukčević 2019: 7) u nadi da svojim čitaocima otkrije „neke aspekte Amerike, njene kulture i književnosti iz snopa zraka od kojih svaki ima poseban značaj“ (Vukčević 2019: 218).

Iako je ova zbirka intervju nastala spontano, svi tekstovi su organizovani u tematski i teorijski promišljene celine, te kao takvi daju značajan doprinos nauci o književnosti i istoriji u vremenu različitih previranja u svetu. Raznovrsnost i bogatstvo problematike kojom se *Razgovorom kroz Ameriku* bavi čini ovo delo izuzetno korisnim za sve studente književnih profila, ali i za zaljubljenike u književnost i istoriju.